

Ungari–ceesti sõnaraamat – Magyar–észt szótár
Peatoimettajad: Tõnu Seilenthal–Anu Nurk

Bibliotheca Studiorum Hungaricorum in Estonia 6. Eesti Keele Sihtasutus.
 Tartu 2010. 862 p. ISBN 978-9985-79-317-6

Miközben az indoeurópai nyelvek kétnyelvű szótáraitól szóló recenziók az újonnan megjelent műveket az addigi szótárkiadás palettáján próbálják elhelyezni – annak megfelelően, hogy miben hozott újat – addig a finnugor nyelvek megjelenő szótárainak a célja a hiánypótlás, a szótárkiadás fehér foltjainak eltüntetése. A Tartui Egyetem finnugor tanszékén működő „hungarológiai tanárgárda” – elsősorban Tõnu Seilenthal és Anu Nurk – mindig jó érzékkel találták meg ezeket a hiányosságokat és olyan művekkel pótolták mint a Bibliotheca Studiorum Hungaricorum in Estonia sorozat öt kötete (bővebben I. Maticsák Sándor: A tartui egyetem új hungarológiai sorozata. *Hungarológia* 2/1–2 [2000]: 335–341), valamint az idén júniusban megjelent 6. kötet, a finnugor berkekben várva-várt középszótár. Azonban mielőtt a szótár részletes vizsgálatára térnénk, tekintsük át, milyen művek álltak s állnak az észtül és magyarul tanulók rendelkezésére (vö. Anu Nurk: Az észt–magyar kisszótár megjelenése alkalmából. *Hungarologische Beiträge* 3 [1995]: 141–143)!

Tartuban 1922-ben kezdte meg működését a Magyar Lektorátus, majd 1923-ban megalapították az Institutum Litterarum Hungarici Dorpatensist, azaz a magyar intézetet (bővebben Anu Nurk–Tõnu Seilenthal: *Hungarológia Észtországban* – egy elfelejtett korszak a tartui magyartanításban. *Hungarologische Beiträge* 4 [1995]: 73–80; Pomozi Péter: Morzsák a tartui magyar hungarológia történetéből. *Hungarológia* 4 [1993]: 271–287; Uő: A hungarológia főszak megalapítása a Tartui Egyetemen. *Hungarológia* 7 [1995]: 255–263). Az észt–magyar kulturális és tudományos kapcsolatok intenzitása, és az egymás nyelvének megismerése iránti igény erős volt, ugyanakkor a tanulást segítő szótárak és nyelvkönyvek megírása elmaradt vagy érthetetlenül sokáig késett. Az első ilyen mű, a Jakó Géza által szerkesztett társalgási szótár 1936-ban jelent meg. A könyv észt, finn és magyar nyelvtani összefoglalót és 71 oldalnyi kifejezésgyűjteményt tartalmaz, amihez összesen 30 oldalas észt–finn–magyar, finn–észt–magyar, illetve magyar–finn–észt szójegyzékek tartoznak, nyelvenként átlag 1200 szócikkkel. A könyv tulajdonképpen a mai turisztikai szójegyzékeknek feleltethető meg, azonban sokkal bővebb nyelvtani részt tartalmaz, ami nagyrészt a korabeli, nyelvtan központú felfogásnak volt köszönhető.

Itt kell megemlítenünk Jakó Géza másik művét, az észt–magyar–orosz nyelvkönyvet, amely harminchét évvel később jelent meg. A közel 350 oldalas mű ugyanakkor leginkább terjedelmében különbözik az előzőtől, tipográfia, tartalmi elrendezése és céljai egészen hasonlóak.

1960-ban jelent meg Budapesten Lavotha Ödön *Észt nyelvkönyv* című egyetemi tankönyve. A mű az első és sokáig egyetlen nyelvkönyvként állt a tanulók rendelkezésére, azonban inkább kresztomátia, mint az élő nyelv tanításának segédeszköze. (Lavotha Ödön nyelvkönyve után harmincöt évet kellett várni a következő – pontosabban: nyelvtanulók szemszögéből az első igazán használható – nyelvkönyv megjelenéséig. Anu Kippasto és Nagy Judit 1995-ben megjelent művét akkoriban mindenki örömmel üdvözölte, de az elmúlt 15 évben sem új kiadást nem élt meg, amitől mára beszerezhetetlenné vált, sem új nyelvkönyv nem követte, ami főleg a megváltozott mindennapok, az új társadalmi-gazdasági szokások miatt lenne indokolt.)

Habár az 1980-as években megnőtt az érdeklődés az észt nyelv és kultúra iránt, az ezzel kapcsolatos munkák megjelenésével még ekkor sem számolhatunk. Ezzel szemben a 90-es évek – ahogy azt Tõnu Seilenthal találóan „észt éveknek” nevezi – minden tekintetben az észt–magyar könyvkiadás fénykora volt: megjelentek az első (kis)szótárak, az első rendszerezett észt nyelvkönyv és elindult a szombathelyi tanszék nagyszerű sorozata, a *Folia Estonica*, amelynek 1992 és 2007 között 12 kötete jelent meg. Ennek szempontunkból a legfontosabb kötete Pusztay Jánosnak a *Könyv az észt nyelvről* című műve (l. Tõnu Seilenthal ismertetését: *Hungarologische Beiträge* 6 [1996]: 172–175).

Az első észt–magyar szótár 1993 végén jelent meg Pusztay János és Anu Nurk szerkesztésében. A kisszótár 324 oldalon kb. 7 000 szócikket tartalmaz. A szótár párja, első magyar–észt kisszótár 1995-ben született meg, Pusztay János és az akkoriban magyar lektorként dolgozó Tiina Rüütma gondozásában. A csupán 1000 példányban kiadott mű – kis túlzással – már megjelenése idején is könyvritkaságnak számított. Az 547 oldalas zsebszótárnak mintegy 8600 szócikke terjedelmi okokból csak a leggyakoribb megfelelőkre, valamint viszonylag kevés szókapcsolatra és kifejezésre korlátozódik.

Pusztay és Rüütma 1999-ben jelentette meg az *Észt–magyar szójegyzék az EU Magyarországról írt véleményéhez* című munkát, mely 165 oldal észt, 113 oldal magyar szóanyagot tartalmaz, továbbá 56 oldalnyi szemelvényt. A sorozatban az Európai Unió dokumentumai alapján a nyelvtanításban, az EU-s ismeretek oktatásában használható kétnyelvű segédletek megjelentetése volt a cél, e szójegyzék egyfajta terminológiai szótárként is felfogható.

2000-ben üdvözölhattük az új, Sven-Erik Soosaar szerkesztésében készült észt–magyar kisszótárt (*Eesti–ungari sõnastik*). A szótár jelentősége legin-

kább abban áll, hogy ezáltal újra kapható lett az észti könyvesboltokban magyar szótár, de lényeges tartalmi változást nem tartalmaz a szombathelyi szerkesztésű szótárhoz képest, az eltérések leginkább tipográfiai jellegűek. Az ugyancsak Soosaar szerkesztésében 2007-ben megjelent magyar–észti kis-szótár (*Ungari–eesti sõnastik*) 171 oldalon mintegy 8000 szótári adatot tartalmaz. Ezek a szójegyzékek elsősorban azok számára készültek, akik éppen elkezdtek magyarul, illetve észtil tanulni, és ezekkel a nyelvekkel munkájuk vagy kirándulásuk során kerülnek kapcsolatba.

A Tõnu Seilenthal és Anu Nurk fõszerkesztésével készült szótár egy lassan 80 éves célkitûzést valósított meg. Egy nagyobb terjedelmû magyar–észti szótár összeállításának a szükségét elõször Felix Oinas ismerte fel, aki a tartui kollégájának, Fazekas Jenõnek a segítségét kérte a munka megvalósításához. A tervek szerint 1939-ben jelent volna meg a közel 1000 oldalas szótár, ez azonban a második világháború és az azt követõ események miatt sosem valósult meg. Az elkészült elsõ néhány betû kéziratának a sorsa ismeretlen (Nurk 1995: 141; Pomozi Péter: A Tartui Egyetem és Magyarország. Az észti–magyar kulturális kapcsolatok történetébõl. Zempléni Mûzsa 3 [2003]: 16–28).

Legközelebb az 1970-es években merült fel az igény egy nagyobb terjedelmû magyar–észti szótár elkészítésére. A gyûjtés újra megkezdõdött és a Valgus kiadó az 1980-ban Turkuban megrendezett Nemzetközi Finnugor Kongresszusra ígerte a kötetet. A cédulák ugyan elkészültek, de a megjelenés ismét elmaradt. A szótárkészítés tervét legközelebb a Tartui Egyetem magyar nyelvvel foglalkozó kutatói vetették fel, elõször 1994-ben, majd 2001-ben, amikor hivatalosan is kezdetét vette az elsõ magyar–észti közép-szótár összeállítása.

A szótár elkészítése a tervek szerint 5–6 évbe tellett volna, de végül közel 10 évig készült. A szótár fõszerkesztõje Tõnu Seilenthal és Anu Nurk, akik az *A–Ny* betûk anyagát is készítették; rajtuk kívül Kirli Ausmees (*Õ*) és Anu Kippasto (*O–Zs*) vett részt a szótári munkálatokban, míg Paul Kokla és Tóth Viktória a szótár nyelvi szerkesztõi voltak.

A 2010 júniusában megjelent szótár az eddigieknél jóval nagyobb terjedelmû, alaposabb és a mai szókincset és kifejezőképességet dolgozza fel. A szótárban mintegy 42 000 címszó található számos példamondattal és azok fordításával együtt; a magyar címszavakhoz nyelvtani információ is kapcsolódik.

A szótár célközönségét elsősorban azok a magyarul tanuló észtek alkotják, „akik már rendelkeznek alapvetõ ismeretekkel a magyar nyelvrõl,

és igényes szövegek olvasásához, illetve azoknak észt nyelvre való fordításához van szükségük segítségre” – olvashatjuk az előszóban (11–12). Ugyanakkor a magyar olvasók igényeit is igyekeznek kielégíteni, tekintetbe véve a szótárhiányt.

Egy vadona új szótár megírása mindig nehéz feladat elé állítja a szerkesztőket, különösen ha nem a már meglévő szótár(ak) leporolásáról, hanem egy teljesen új összeállításáról van szó. A korábbi magyar–észt szótárak terjedelmükből fakadóan sem segíthettek sokat az új szótár szócikkeinek összeállításában, ráadásul korszerű magyar–finn szótár sem állt rendelkezésükre. Az anyaggyűjtés során éppen ezért fő forrásként a 2003-as kiadású Magyar értelmező kéziszótárt (továbbiakban ÉrtSz.), a Magay Tamás és Ország László szerkesztésében, 2000-ben megjelent Magyar–angol kéziszótárt (MA), illetve Hessky Regina 2002-es Magyar–német kéziszótárát (MN) használták fel. A magyar–észt szótár szókincséből véletlenszerűen, de lehetőleg az élet minél több területéről kiválasztottam hetvenet – ezek között helyet kaptak a szlengszavak, a politikai kifejezések, a tulajdonnevek és a rövidítések is (fontos szempont volt az újszerűség), s ezeket összevetettem a felhasznált szótárakkal. Az érdekesebb példák az alábbi táblázatban összegyűjtve olvashatóak:

	ÉrtSz	MA	MN
agráröllő	+	+	+
amcsi	+	–	–
ászk sör	+	–	+
Bach-korszak	–	+	–
balázsjárás	+	–	–
Béci	–	–	–
BUX	+	+	–
devízaszámla	–	+	+
diri	+	+	–
domainnév	–	–	–
ECU	–	–	–
FÁK	–	+	–
fehérterror	+	–	–
graffiti	+	–	+
hosszúlépés	+	+	–
intarzia	+	+	+

	ÉrtSz	MA	MN
ítélőtábla	+	+	–
KDNP	+	–	–
kiprintel	+	–	–
Kisalföld	–	–	–
komi	+	–	–
lencsibaba	+	–	–
mécsvirág	+	–	–
multiplex mozi	+	+	–
negyvennyolcas	+	+	–
ombudsman	+	+	+
Onyega-tó	–	–	–
országbíró	+	–	–
palóc	+	+	–
SMS	+	+	–
tővéghangzó	+	–	–
zürjén	+	+	–

Az összehasonlító vizsgálatból kitűnik, hogy nemegyszer találkozunk olyan kifejezésekkel, melyek egyetlen forrásként használt műben sem szere-

pelnek. A címszóállomány összeállításánál leginkább a magyar–angol kézisztóttarra és Magyar értelmező kéziszztóttarra támaszkodtak a szerkesztők.

A forrásokat és célkitűzéseket tartalmazó előszót a szótár használati útmutatója követi (13–15), ahol a szócikkek felépítéséről, a különböző jelölések funkcióiról olvashatunk. A példák rövidítésére a tildét (~) használták, amely a címszó egészét vagy annak a cezúráig tartó részét helyettesíti. Az észt plurale tantumokat az adott szót követő *pl* rövidítés jelöli. A szótár elején található a magyar ábécé (16) – ahol sajnos a nyomtatott kisbetűk nincsenek feltüntetve – és a kiejtési tudnivaló (17), valamint a rövidítések jegyzéke (18–19). A kiejtési útmutatónál, úgy gondolom, indokolatlan az *y* önálló hangként való felvétele, miközben a kétjegyű mássalhangzókról külön nem esik szó.

A szuprasegmentális jellemzők tárgyalásánál az észtok számára fontos megjegyzés, hogy a magyarban a hangsúly az első szótagon van, akkor is, ha a mellékszótágban hosszú magánhangzó szerepel, mivel „a vessző a magánhangzók hosszúságát jelölik”. A szerkesztők felhívják a figyelmet arra is, hogy a magyar *b, d, g* mindig zöngés. Kitérnek a régi magyar szövegekben, családnevekben előforduló betűkapcsolatok feloldására is, pl. *ch, chs = cs*.

A szótár az időbeli, regionális, stiláris és szaknyelvi minősítéseket következetesen alkalmazza, a nyelvhasználati változásokat nyomon követve. A kiskapitálissal szedett észt rövidítések a címszó használati körét (FÜÜS, MUUS, RELIG stb.) vagy stílusát (KÖNEK, LASTEK, PEJOR, VAN stb.) jelölik. Azonban a rövidítések között nem szerepel a ritk., biz. jelzés, ami a szócikkeknel olykor félreértéshez vezethet és olyan szavak maradtak minősítés nélkül, mint az *anzágot, bajadér, dehonesztál, duplum, fattyaz, kijegecesedik, laticel, máma, obskúrus, verkli*.

A szótár végén a Bibliotheca Studiorum Hungaricorum in Estonia kiadványainak listája szerepel. Sajnálatos, hogy a szerkesztők nem vettek fel függelék, melybe rövid nyelvtani összefoglaló, ragozási minták kerülhetek volna. Ez azért is hasznos lett volna, mivel Keresztes László *Gyakorlati magyar nyelvtan* c. könyvének észt változatát (*Praktiline ungari keele grammatika*. Debrecen, 1997) leszámítva nem áll a tanulók rendelkezésére modern nyelvtankönyv.

A címszavak elrendezése szigorúan ábécérendi, az előnyben részesítendő címszóhoz vagy ahhoz a szócikkhez, ahol a jelentések részletesebb magyarázata található, a → jel irányít. A névszói címszók általában egyes szám alanyesetben szerepelnek, az igék egyes szám harmadik személyű, határozatlan ragozású igealakban, az észt alakok pedig – az eddigi hagyományokat

megtartva – a *ma*-infinitívusban állnak. (Az észti kétnyelvű szótárakban rendszerint a *da*-infinitívuszt alkalmazzák.)

A szócikkek felépítésénél a szerkesztők teljes mértékben felhasználóbarát szempontokat vettek figyelembe, mint például a ragozási táblázatok, illetve a továbbvezető számhalmaz helyett közvetlenül a címszót követő szögletes zárójel tartalmazza a nyelvtani információkat. Az itt szereplő adatok a következők: a) az igék alakjai: egyes szám harmadik személyű múlt idejű (amennyiben az időjel előtt előhangzó áll, akkor az első személyű alak is) és határozatlan ragozású felszólító módú alak; b) főnevek esetében: egyes számú tárgyragos és többes számú ragtalan alak; c) melléknevek: tárgyragos jeltelen és többes számú ragtalan alak, illetve a határozószó-képző; d) személyes névmások: tárgyeset és részes eset; e) helynevek: tárgyragos alak és a *hol?* kérdésre válaszoló helyhatározó ragos alak – amint ez a szócikkek szerkezeti felépítésének áttekintésénél kiderül (13).

Egyes szócikkek után (leginkább összetételek és idegen szavak esetén) a szerkesztők a kiejtést is megadták: ECU [ekü]; SMS [esemes]; on-line [onlain]; winchester [vincseszter].

A szófajokat nem jelölik külön rövidítéssel, ami a magyar felhasználók számára lassítja a keresést, a szócikkben való eligazodást. Az adott címszó eltérő szófaji változatait római szám különbözteti meg egymástól. Az eltérő jelentéseket, illetve a különböző ekvivalenseket arab szám jelöli. Ez a fajta tipográfiai elrendezés könnyen áttekinthetővé teszi az észteknek az egyes jelentéseket, pl. 1. *orgon|a* (*hangszer*) [~át, ~ája, ~ák] orel 2. *orgon|a* (*virág*) [~át, ~ája, ~ák] sirel. A homonimák esetén – melyek külön címszavakként, felső indexszel jelölve szerepelnek – ugyanakkor megfigyelhető, hogy a szófajok szerinti sorrend következetesen ige, főnév, melléknév, határozószó – ellentétben az eddigi szótárakkal.

Az összetételeket, igekötőket · jel választja el. Az ilyen típusú tagolás ambivalens érzéseket válthat ki az olvasóból. Egyfelől az észti tanulók számára könnyebbé teszi a felismerést az összetett szavak egyes elemeinek és az igekötőknek a felismerése (*agyag·galamb·lövészet*, *s·a·többi*, *ki·tolód/ik*, *tönkre·megy*), másfelől a magyar használó számára sokszor zavaró, különösen a szigorúan véve nem is összetett szavak esetén (*ajtó·fél·fa*, *egy·ház*, *fény·képező·gép*, *kis·test·vér*).

Az észti használók számára előny a magyar vonzatok következetes feltüntetése (*kitüntet vkit/vmit vmivel* autasustama). Az észti vonzatokat csak eltérés esetén jelölik: *hagy vkit/vmit vhol* (kedagi/midagi kuhugi) jätma. A vonzatos igék mondatba ágyazását sokszor példamondatokkal szemléltetik: *el·szök/ik vhonnan* ära põgenema; *a gyerek ~ött otthonról* laps põgenes ko-

dunt. Ezen azonban, ismerve a szerkesztők tudományos munkásságát, egyáltalán nincs okunk meglepődni (l. Anu Kippasto–Anu Nurk–Tõnu Seilenthal: Magyar–észt vonzatszótár. Ungari–eesti rektsioonisõnastik. Tartu, 1997). Nurk ezenkívül a magyar–észt igevonzatok kontrasztív elemzéséhez (Hungarologische Beiträge 6 [1996]: 99–104) feldolgozta az ÉrtSz. összes igéjét, illetve az összegyűjtött adatait összevetette a magyar irodalmi nyelv 500 leggyakoribb igéjével. A gond esetleg abból adódhatna, hogy mind a két mű régebbi nyelvéllapotot tükröz, ennek ellenére olyan vonzatos igék is szerepelnek a szótárban, amely Nurk adatbázisában korábban még nem.

A szócikkek ezenkívül gyakori, a mindennapi életben használt kifejezéseket, valamint szólásokat, közmondásokat és egyéb állandósult szókapcsolatokat is tartalmaznak. A szócikkeken belül tipográfiaiilag is világosan elkülönülnek a az egyszerű példamondatok az idiómáktól a $\diamond$ jel segítségével.

A szótár érdekessége a lexikonszerű címszavak megléte, melyek kizárólag indokolt esetben fordulnak elő, ezáltal nem válik terjengőssé a szóanyag. Ezek a kiegészítések többnyire a ÉrtSz.-ból való átvételek: *dobostorta* Dobosi tort (karamellglasuuriga kihiline biskviitort); *guba* <vahelekootud villanupsudega paksust kalevist varrukata mantel>. A szerkesztők precizségét dicséri, hogy olyan kiegészítésekkel is találkozunk melyeknek nincs megfelelője a felhasznált szótárakban: *aradi*: *az ~ vértanúk*, *az ~ tizenhárom* <6.10.1849 Aradis hukatid 13 Ungari kindralit>; *fehérterror* valge terror (Ungaris 1919–1920).

A szerkesztők figyelembe vették az észt és magyar társadalomban bekövetkezett változásokat, illetve az újonnan megjelenő szakterületek szókincsét is. A szótár előszavában vállalt aktuális, változatos terminológiát az alábbi szavak felvétele is igazolja: *ECU*, *Európai Bizottság*, *Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank*, *EU-konform*, *EU-tagság*, *Európai Unió*. A megváltozott helyzetet jól mutatják például a *jog* szó összetételei, összesen 86 szerepel. A számítástechnikai fejlődést tükröző szavakból is sok került be: *domainnév*, *emailezik*, *kiprintel*, *online*, *szervercsomag*, *világháló*, *vírusirtó*, *web*, *winchester*, illetve az ide tartozó kifejezések: *csatolt fájl*, *e-mailt kap/küld* stb.

Az olvasó örömmel tapasztalhatja, hogy a szótár tartalmazza olyan fontos területeknek a szókincsét is, melyek az eddigi szótárakba egyáltalán nem kerültek be. Ilyenek például a különböző egészségügyi kifejezések, betegségek, növény- és állatnevek (melyeknél a latin megfelelők is szerepelnek). Ezenkívül megtalálhatók a fontosabb magyar keresztnévek, becenevekkel együtt, külön címszóban (*Laci* → *László*; *Ilona*; *Zsuzsa*) és helyneveket: *Balaton*, *Duna*, *Dunántúl*, *Duna-part*, *Kisalföld*, *Tiszaántúl*.

A nyelvészeti terminológia nemcsak az eddigi magyar–észti szótárakénál bővebb, de a forrásként használt művekben fellelhető szakkifejezések számát is meghaladja, pl. *fonetikus átírás; szövegtan; zárhang*. Mégsem beszélhetünk hangsúlyeltolódásról egy általános szókincset felölelő szótártól egy szaknyelvi szótár felé, mivel a szerkesztők inkább a nyelvtanulás során fontos szavakat preferálták a specifikusabb terminusokkal szemben. Ilyenek például az *elbeszélő múlt, tövéghangzó, véghangzó, predikatív szerkezet, igenév mellékmondat; alanyi/tárgyas igeragozás*. Itt is megfigyelhető a lexikonjelleg: *elbeszélő múlt (idő) indicativus praeteritum* (tänapäiva ungari keelest kadunud minevikuaeg); illetve a hasznos példatár: a *beálló* melléknévi igenév képzője *-andó/-endő*; az alany számban *egyezik* az alannyal.

A magyar mint idegen nyelv oktatásában ilyen mértékben szerepet játszó mű esetében feltétlenül szólnunk kell arról is, hogyan közvetíti, hagyományozza át az országismeretet, a „Magyarország-képet” a használóknak. Természetesen ez a kérdéskör sokkal hangsúlyosabb a nyelvkönyvek esetén (bővebben lásd pl. Maticsák Sándor: Az országismeret szerepe a magyar mint idegen nyelv oktatásában. *Hungarológia* 2/3 [2000]: 203–207), azonban nem az országgép alakításában a szótár is fontos szerephez jut, hiszen ilyenkor jellemzően nemcsak az adott címszó megkeresésére szorítkozunk, hanem a hozzá tartozó kifejezéseket, frazémákat is végigbogarászuk. Amennyire a szótár lapozgatása során tapasztaltam, a legtöbb ilyen kifejezés nyilvánvalóan a sztereotípiák közül került ki, mint pl. *egri bikavér, egri vár, bűvös kocka, dobostorta, keljfeljancsi*, továbbá olyan ételnevek, mint *babgulyás, halászlé, lángos, lúdláb, tarhonya, túrós csusza* stb. De a szócikkek között megtalálhatóak a *sztrapacska, szamorodni, bundapálinka, kisüsti, zacskós leves, azonnal oldódó kávé* kifejezések is. A szerkesztők itt is alapos munkát végeztek, lexikonszerű, bővebb szócikkek ebben a témakörben is fellelhetők, például: *házmester* KÖNEK <3 dl veinist ja 2 dl soodaveest koosnev jook>; *körözött* KOK <paprika ja küüslauguga maitsestatud kohupiimavõie>.

A országgép kialakításához olyan példákkal is hozzájárul a szótár, mint a *tenger* címszón belül a *magyar tenger* = Balaton. Ráadásul a magyar nép történetével, kulturális jellemzőivel összefüggő szavak egész tárházára bukkanhat az olvasó lapozgatás közben: *alispán, átkos, csodaszarvas, dézsma, főszolgabíró, kárpótlási jegy, millenáris, millennium, negyvennyolcasok, ötvenhatosok, tatárjárás, téesz, varrottas, várispán, védegylet* stb.

A szótár böngészése során különlegességgként mégis a magyar focihoz kapcsolódó példák szolgáltak, melyek nemcsak a sportág kifejezéseinél (*foci-pálya, focirajongó, focista; tizenegyes; beadja a labdáját középre; a csatárt*

ellökték), hanem egészen általános jelentésű szavak példamondataiban is szerepelnek: *egyenlít*: a második féldőben a magyar csapat ~ett; *java*: 6:2 Magyarország javára; *aranycsapat* <Ungari vőitmatu jalgpallikoondis 1948–1954>).

Találkozunk olyan címszóval is, amelynek felvétele minden bizonnyal orosz hatással magyarázható: *verszt* (rég. orosz hossz mérték: 1066,8 m).

Az irodalmi mellett a társalgási nyelvet, az egyéb nyelvi rétegeket kellő arányban képviselteti a szótár. A szleng kifejezésekre néhány példa: *amcsi*, *dutyi*, *bemesél*, *diri*, *döfi*, *dögfáradt*, *elpályázik*, *jócskán*, *jogsi*, *muter*.

Kreatív példamondatokkal, szövegkörnyezeti példákkal is gyakran találkozunk: *tasak*: a Dilmah filteres teák aromazáró ~ban kerülnek forgalomba; *sehonnan*: honnan van ez a ruha? – ~, én varrtam. Nagyon hasznosak az idegennyelv tanulása során a hivatalos kiírások, tiltások: *Tilos az átjárás!*, ~ *a dohányzás!*; *Behajtani ~!*; *Belépni ~!*

A szótár frazeológiai gyűjteménye gazdag, pl. *aki másnak vermet ás, maga esik bele*; *az nevet, aki utoljára nevet*; *(úgy) él, mint Marci Hevesen* (a szerkesztési elvekhez vö. Tõnu Seilenthal: Fejjel és fejrészekkel kapcsolatos kifejezések az észten, a finnben és a magyarban. *Hungarologische Beiträge* 3 [1995]: 145–150). A szólások általában főnévi komponensüknel szerepelnek, de olykor több összetevőjüknel is megtalálhatók. Érdemes összevetni a több helyen is fellelhető szólásokat, mivel az egyes címszavaknál eltérő változatban is szerepelhetnek. Például a *viszik mint a cukrot* szólás a *cukor* címszónál: láheb nagu soe sai és a *visz* címszónál: láhevad (kaubaks) nagu soojad saiad. Néhol azonban indokolatlannak tartom a magyar frazémák esetében az egyes elemek szinonimáinak felsorolásszerű megadását, mint a *megnyúlik* címszónál: ~t az ábrázata / az arca / a képe / az orra vagy a *mesteri* esetében: *mesteri szinten tesz / végez / művel*. Egyes szavak csak bizonyos szó-lásokban szerepelnek, ezeknek általában nincs észti megfelelőjük, a szócikkekben ezért kizárólag a velük alkotott szólások és azok észti formái állnak. Ilyen címszó többek között: *mézesmadzag* ∅ *elhúzza a ~ot vkinek a szája előtt* tühje lubadusi andma; *a ~ és furkósbót politikája* piitsa ja prääniku poliitika.

Az észti és magyar nyelv iránt érdeklődők tábora nemcsak hiánypótló, hanem minden szempontból értékes szótárral gazdagodott az észti szerkesztők kitartó munkájának köszönhetően. Reméljük, hogy a 80 éve megálmodott szótár megjelenése további művek (mint például egy észti–magyar középszótár vagy frazeológiai szótár) sorát indítja el. Reméljük azt is, hogy ennek a nagyszerű munkának mihamarabb megjelenik a mai igényeinek megfelelő, CD-n és/vagy internetes formában is elérhető változata.

TÓTH ANIKÓ NIKOLETT